

حقوق خبرنگاران در زمان صلح با نگاهی به برخی از مهم‌ترین اسناد سازمان ملل متحد

کیان بیگلربیگی^۱، سارا صلح‌چی^۲، محمدعلی صلح‌چی^۳

چکیده

پایه‌های اساسی مطبوعات - به‌عنوان رکن چهارم دموکراسی - خبرنگاران هستند. این اشخاص به اعمال یکی از حقوق شناخته‌شده بشری، یعنی حق دسترسی آزاد به اطلاعات می‌پردازند. خبرنگاران از طریق اطلاع‌رسانی صحیح، روشن و دقیقی از عملکرد مسئولین و مقامات، مردم در مورد اعمال وظایف و همچنین، خطاهای آنها، آگاهی می‌بخشند؛ بنابراین، اگر آزادی مطبوعات سلب نشود، آنها می‌توانند در پیشرفت و توسعه جامعه گام‌های مؤثری بردارند. توجه به حقوق خبرنگاران به‌موجب اسناد بین‌المللی، ابزارهای قانونی و اخلاقی ارزشمندی را فراهم کرده است تا این حقوق در سرتاسر جهان تضمین شده و از آزادی بیان و اطلاع‌رسانی مستقل، حمایت گردد. در این راستا، در چارچوب سازمان ملل متحد نیز فعالیت‌های متعددی صورت گرفته است؛ اما همواره خبرنگاران با مسائل متعددی روبه‌رو بوده‌اند و حقوق آنان مورد تضییع قرار گرفته است. از این‌رو، سؤال پژوهش حاضر آن است که خبرنگاران در زمان صلح، تحت چارچوب اسناد سازمان ملل متحد، دارای چه حقوقی هستند؟ بدین منظور سعی شده است با روش توصیفی - تحلیلی و شیوه گردآوری اطلاعات به‌صورت کتابخانه‌ای به این سؤال پاسخ داده شود. یافته‌های این پژوهش نشان می‌دهد که در راستای تضمین حقوق و آزادی‌های خبرنگاران، همکاری فعال‌تر با سازمان ملل متحد و رعایت اسناد مرتبط بسیار اهمیت دارد. این اقدامات می‌توانند به جلوگیری از نقض حقوق خبرنگاران، حمایت از آنان در مواجهه با محدودیت‌ها و تهدیدات و تسهیل فعالیت‌های حرفه‌ای آنها کمک نماید.

کلیدواژه‌ها: خبرنگاران، آزادی بیان، حق دسترسی آزاد به اطلاعات، حقوق بشر، سازمان ملل متحد، صلح.

تاریخ دریافت: ۱۴۰۲/۱۱/۰۸ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۰۳/۱۲

۱. دانشجوی دکتری حقوق بین‌الملل، دانشکده حقوق و علوم سیاسی، دانشگاه تهران، تهران، ایران (نویسنده مسئول).
kian.biglarbeigi@gmail.com
۲. کارشناس ارشد حقوق مالکیت فکری، دانشکده حقوق و علوم سیاسی، دانشگاه علامه طباطبایی، تهران، ایران.
solhchis@gmail.com
۳. دانشیار، گروه حقوق بین‌الملل، دانشکده حقوق و علوم سیاسی، دانشگاه علامه طباطبایی، تهران، ایران.
solhchi@atu.ac.ir

مقدمه

پایه‌های اساسی مطبوعات - به‌عنوان رکن چهارم دموکراسی - خبرنگاران هستند. تأمین حقوق خبرنگاران در سطح جهانی، نقش اساسی و اهمیت چشمگیری در افزایش شفافیت، دسترسی به اطلاعات و حفظ آزادی بیان دارد. خبرنگاران از طریق اطلاع‌رسانی صحیح، روشن و دقیق از عملکرد مسئولین و مقامات، مردم را در مورد اعمال وظایف و همچنین، خطاهای آنها آگاه می‌کنند. همچنین در شرایط بحران، رسانه‌ها وسیله ارتباطی بسیار مهمی هستند که به مردم اطلاع می‌دهند که در کجا چه اتفاقی می‌افتد و به‌عنوان سازوکار ارتباطی و واسطه به نجات جان انسان‌ها کمک می‌کنند (پوتنیک و دیگران، ۲۰۲۰: ۳۱)؛ بنابراین، اگر آزادی مطبوعات سلب نشود، آنها می‌توانند در پیشرفت و توسعه جامعه گام‌های مؤثری بردارند. چنانکه، دبیرکل سازمان ملل متحد در سال ۲۰۲۲ بیان داشته است: «مطبوعات آزاد برای دموکراسی کارآمد، افشای تخلفات، مسیریابی در دنیای پیچیده ما و پیشبرد اهداف توسعه پایدار حیاتی است. با این حال، امسال بیش از ۷۰ خبرنگار صرفاً به‌خاطر ایفای این نقش در جامعه کشته شده‌اند» (یوان نیوز، ۲۰۲۲).

در دهه‌های اخیر، حمایت از حقوق و آزادی‌های خبرنگاران به‌عنوان جنبه مهمی از حقوق بشر و دموکراسی، مورد توجه کنوانسیون‌های بین‌المللی قرار گرفته است. اسنادی نظیر «میثاق بین‌المللی حقوق مدنی و سیاسی» و «اعلامیه جهانی حقوق بشر»، حقوق خبرنگاران را به‌عنوان بخشی از حقوق بشر تأیید و آزادی بیان را تضمین می‌کنند. حتی تعدادی از موافقت‌نامه‌های منطقه‌ای نیز به‌طور خاص به حمایت از حقوق خبرنگاران می‌پردازند. به‌عنوان مثال، «منشور آفریقایی حقوق بشر و ملت‌ها»^۱ در ماده ۹ تأکید دارد که هر فرد، حق به‌اطلاع‌رسانی و دریافت اطلاعات را دارد. منشور به تدابیر حمایتی از خبرنگاران در اجرای وظایفشان پرداخته است و در صورت نقض حقوق آنها، اجرای عدالت را تأکید می‌کند.

در این راستا، سازمان ملل متحد نیز برای حمایت از حقوق خبرنگاران و ترویج آزادی بیان، چندین سند را تصویب کرده است. این اسناد نشان از تعهد سازمان ملل متحد به ترویج حقوق خبرنگاران و حمایت از آنها در شرایط حساس و خطرناک است. این تدابیر با هدف ارتقاء آزادی بیان، حقوق انسانی و اطلاع‌رسانی شفاف در جهان اتخاذ شده‌اند. بدون تردید، تأکید سازمان ملل متحد بر حقوق خبرنگاران، نشان از اهمیت بالای آزادی بیان و دسترسی به اطلاعات در جوامع

1. African charter on human and peoples' rights.

جهانی دارد و این امر تأییدی بر حقوق اساسی خبرنگاران در انجام وظیفه‌های آنان برای اطلاع‌رسانی جامعه و نظارت بر قدرت‌هاست (مارسس، ۲۰۱۷: ۵۷).

هدف این پژوهش، ارائه تحلیلی جامع از حقوق خبرنگاران در زمان صلح در چارچوب اسناد سازمان ملل متحد است. این پژوهش می‌کوشد تا با شناخت دقیق‌تر از حقوق و وظایفی که خبرنگاران به‌عنوان اعضای مهمی از جامعه دارند بپردازد و تأثیر این حقوق بر فعالیت‌ها و آزادی‌های آنان در جامعه را بیان نماید. از این‌رو، سؤال اصلی پژوهش حاضر آن است که خبرنگاران در زمان صلح، تحت چارچوب اسناد سازمان ملل متحد، دارای چه حقوقی هستند؟ البته، لازم به ذکر است که در این پژوهش به دلیل گستردگی موضوع، برخی از مهم‌ترین اسناد سازمان ملل متحد در راستای حقوق خبرنگاران مورد بررسی قرار گرفته است. بدین‌منظور در ادامه به بررسی اسناد مربوط به حقوق خبرنگاران در چارچوب سازمان ملل متحد، پرداخته شده و همچنین، پیامدهای نقض این حقوق را پیش‌بینی نموده و در انتها نیز راه‌حلهایی برای این مشکل ارائه شده است.

پیشینه پژوهش

در مکتوبات منتشره داخلی، هیچ تحقیقی که به‌طور کلی مشخص نماید خبرنگاران در زمان صلح چه حقوقی دارند و مضافاً با تأکید بر اسناد سازمان ملل متحد باشد، وجود ندارد. در دو نوشته داخلی موجود، عبدالرضا قهرمانی (۱۳۹۹) در مقاله‌ای با عنوان «حقوق خبرنگاران و مسئولیت دولت نسبت به خبرنگاران در حین بحران‌ها و درگیری‌ها» به بررسی حقوق خبرنگاران و راهکارهایی برای مقابله با محدودیت‌ها و خطراتی که در زمان مخاصمه مواجه می‌شوند پرداخته است و به‌طورکلی، با مقاله حاضر که به حقوق خبرنگاران در زمان صلح می‌پردازد و علاوه بر این به بخش‌های که در این مقاله با نگاه بر اسناد سازمان ملل متحد شده پرداخته است. همچنین، علیرضا خادمی در پایان‌نامه‌ای با عنوان «حمایت از روزنامه‌نگاران با تکیه بر اسناد بین‌المللی و رویه دیوان اروپایی حقوق بشر»، به بررسی و تحلیل حمایت از حقوق روزنامه‌نگاران با تأکید بر اسناد بین‌المللی و رویه دیوان اروپایی حقوق بشر پرداخته است. این پایان‌نامه به‌ویژه به تأثیرات و اهمیت رویه‌های حقوقی موجود در اسناد بین‌المللی و نقش آن‌ها در تضمین و حفظ حقوق روزنامه‌نگاران پرداخته و ارتباط این رویه‌ها با موانع آزادی بیان و حقوق بشر را مورد بررسی قرار داده است که متفاوت از مقاله حاضر است.

بنابراین، نوشتاری که مشخصاً به بررسی حقوق خبرنگاران در زمان صلح در چارچوب اسناد سازمان ملل متحد بپردازد، وجود ندارد؛ لذا، این امر، موجب تمایز این مقاله از جنبه‌های زمانی، چارچوب نظری، الگوبردازی و تحلیل حقوق خبرنگاران با آثار دیگر می‌شود.

چارچوب مفهومی

حقوق خبرنگاران به مجموعه حقوق و آزادی‌هایی که به خبرنگاران در جریان انجام وظیفه‌های خبرنگاری و انتشار اطلاعات تعلق می‌گیرد اشاره دارد (تامبینی، ۲۰۲۱: ۵۲۳). این حقوق نه تنها به حقوق حقوقی افراد خبرنگار، بلکه به حقوق اجتماعی، فرهنگی و اخلاقی آنها نیز اشاره دارد. به طور مثال، گزارشگر ویژه سازمان ملل متحد در مورد ارتقاء و حمایت از حق آزادی عقیده و بیان در گزارش خود متذکر می‌شود: «بدون احترام به آزادی بیان به‌ویژه آزادی مطبوعات، وجود یک شهروند آگاه، فعال و متعهد غیرممکن است؛ بنابراین حمله به خبرنگار، حمله به اصول شفافیت و پاسخ‌گویی است و همچنین حق داشتن عقیده و شرکت در بحث‌های عمومی، عنصری کلیدی برای دموکراسی است» (دفتر کمیساریای عالی حقوق بشر سازمان ملل متحد، ۲۰۱۲: ۱۰). حفظ امنیت خبرنگاران برای دستیابی به حق اساسی آزادی بیان ضروری است. آزادی بیان از طریق گفتگو، مشارکت و دموکراسی به مردم قدرت می‌بخشد و در نتیجه، توسعه خودمختار و پایدار را ممکن می‌سازد. بدون آزادی بیان و به‌ویژه آزادی مطبوعات، وجود یک شهروند آگاه، فعال و متعهد غیرممکن است. فعالیت خبرنگاران در فضای امن، منجر به دسترسی شهروندان به اطلاعات موثق، صحیح و باکیفیت می‌شود. از سوی دیگر، حمایت از خبرنگاران باید با واقعیت‌های محلی که بر خبرنگاران تأثیر می‌گذارد منطبق باشد. برای مثال، خبرنگارانی که در مورد فساد و جرایم سازمان‌یافته گزارش می‌دهند، به‌طور قابل توجهی مورد هدف گروه‌های جنایتکار سازمان‌یافته و قدرت‌های موازی قرار می‌گیرند؛ لذا، رویکردهای متناسب با نیازهای محلی باید افزایش یابد.

بنابراین، با توجه به موارد فوق، اقداماتی از سوی سازمان ملل متحد برای تقویت چارچوب‌های قانونی و سازکارهای اجرایی جهت حمایت از حقوق خبرنگاران در زمان صلح اتخاذ شده است (یونسکو، ۲۰۱۲: ۳۰). از این‌رو، در ادامه حقوق خبرنگاران در زمان صلح (حقوق بشر) در پرتو برخی از مهم‌ترین اسناد سازمان ملل متحد مورد بررسی قرار می‌گیرد.

۱. حقوق خبرنگاران در زمان صلح (حقوق بشر)

قواعد حقوق بشر در شرایط زمان صلح و در چارچوب رابطه حقوقی بین دولت و شهروندان اعمال می‌شود. این قواعد، اساسی‌ترین ستون حقوقی به‌منظور حفظ حقوق و آزادی‌های شهروندان در برابر دولت است و به‌عنوان معیاری برای ارزیابی عملکرد دولت‌ها جهت حفظ حقوق شهروندان و اجتناب از سوءاستفاده از قدرت است (میشل، ۲۰۱۹: ۲۲۳). لذا، در این سیاق به بررسی حقوق خبرنگاران در چارچوب حق آزادی بیان و عقیده، حق دسترسی و آزادی اطلاعات و ترویج استانداردهای اخلاقی و توسعه حرفه‌ای در ادامه پرداخته می‌شود.

۱-۱. حق آزادی بیان و عقیده

حق آزادی بیان که می‌توان گفت زمینه‌ساز سایر حقوق بشر است در اسناد متعدد بین‌المللی و منطقه‌ای منعکس گردیده است. در اسناد بین‌المللی، حق آزادی بیان براساس ماده ۱۹ میثاق بین‌المللی حقوق مدنی و سیاسی^۱؛ بند ۳ ماده ۱۵ میثاق بین‌المللی حقوق اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی^۲؛ بند (د) ماده ۵ بخش (۸) کنوانسیون بین‌المللی رفع کلیه اشکال تبعیض‌نژادی^۳؛ ماده ۱۲ و ماده ۱۳ کنوانسیون

حقوق کودک^۴ و ماده ۱۳ کنوانسیون بین‌المللی حمایت از کلیه کارگران مهاجر و اعضای خانواده آنها^۵ مورد حمایت قرار گرفته است. همچنین، قطعنامه‌های ۶۸/۱۶۳ (۲۰۱۳)^۲ مجمع عمومی

۱. ماده ۱۹ میثاق بین‌المللی حقوق مدنی و سیاسی بیان می‌دارد:

(۱) هیچ‌کس را نمی‌توان به مناسبت عقایدش مورد مزاحمت و اخافه قرار داد؛

(۲) هرکس حق آزادی بیان دارد. این حق شامل آزادی تفحص و تحصیل و اشاعه اطلاعات و افکار از هر قبیل بدون توجه به سرحدات خواه شفاهاً یا به‌صورت نوشته یا چاپ یا به‌صورت هنری یا به هر وسیله دیگر با انتخاب خود است؛

(۳) اعمال حقوق پیش‌گفته در بند ۲ این ماده، مستلزم حقوق و مسئولیت‌های خاص است و لذا، ممکن است تابع محدودیت‌های معینی شود که در قانون تصریح شده و برای امور ذیل ضرورت داشته باشد: الف) احترام حقوق با حیثیت دیگران؛ ب) حفظ امنیت ملی یا نظم عمومی یا سلامت یا اخلاق عمومی.

۲. بند ۳ ماده ۱۵ میثاق بین‌المللی حقوق اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی بیان شده است: «کشورهای طرف این میثاق، متعهد می‌شوند به آزادی ضروری برای تحقیقات علمی و فعالیت‌های خلاق احترام بگذارند».

۳. بند (د) ماده ۵ بخش (۸) کنوانسیون بین‌المللی، رفع کلیه اشکال تبعیض‌نژادی، حق آزادی بیان را به‌عنوان حق آزادی فکر، وجدان، مذهب و آزادی بیان مورد اشاره قرار می‌دهد.

۴. ماده ۱۲ مقرر می‌دارد: «۱. کشورهای عضو تضمین خواهند کرد، کودکی که توانایی بیان کردن و اعلام دیدگاه‌های خود را دارد، حق ابراز آزادانه این دیدگاه‌ها و نظرات را در کلیه اموری که به وی مربوط می‌شود داشته باشد و متناسب با سن و میزان رشد فکری کودک به نظرات او اهمیت لازم داده شود؛ ۲. بدین منظور، ضرورت دارد

سازمان ملل متحد، به تأکید بر حق آزادی بیان به‌عنوان اساسی‌ترین حق انسانی؛ قطعنامه ۶۸/۱۶۷ (۲۰۱۳)^۳ به حمایت از حق آزادی بیان در محیط آنلاین و اطلاعاتی؛ قطعنامه ۵۳/۱۴۴ (۱۹۹۸)^۴ به محدودیت‌هایی که بر آزادی بیان در قالب حقوق ملی و بین‌المللی وارد می‌شوند و قطعنامه ۴۴/۱۲ (۲۰۲۰)^۵ شورای حقوق بشر به آزادی عقیده و بیان پرداخته و از همه کشورها می‌خواهد که اقدامات فعالی را برای حفاظت از ایمنی خبرنگاران، کارکنان رسانه و مدافعان حقوق بشر انجام دهند تا بتوانند حق آزادی بیان خود را عملی کنند.

از سوی دیگر، گزارشگران ویژه و کارگزارانی نیز وجود دارند که موضوعات مرتبط با آزادی بیان را بررسی و گزارش می‌کنند. در این بین، گزارشگر ویژه سازمان ملل متحد در مورد ترویج و

فرصت شنیده شدن و اظهارنظر برای کودک در کلیه مراحل دادرسی‌های قضایی و اجرایی مربوط به خود به‌صورت مستقیم و یا از طریق یک نماینده یا فردی مناسب، به روشی منطبق با مقررات آئین دادرسی در قوانین داخلی، فراهم شود». همچنین، ماده ۱۳ بیان می‌دارد: «۱. کودک دارای حق آزادی ابراز عقیده است. این حق شامل آزادی جستجو، دریافت و رساندن اطلاعات و عقاید از هر نوع، بدون توجه به مرزها، کتبی، شفاهی یا چاپ‌شده، به شکل آثار هنری یا از طریق هر رسانه دیگر به انتخاب کودک است؛ ۲. اعمال این حق، ممکن است منوط به محدودیت‌های به‌خصوص باشد، ولی این محدودیت‌ها، فقط منحصر به مواردی است که در قانون تصریح شده و ضرورت دارند: الف) برای احترام به حقوق یا آبروی دیگران یا ب) برای حفاظت از امنیت ملی، نظم عمومی، سلامت عمومی و یا مسائل اخلاقی».

۱. مطابق ماده ۱۳ کنوانسیون بین‌المللی حمایت از کلیه کارگران مهاجر و اعضای خانواده آنها، کارگران مهاجر و اعضای خانواده آنها حق دارند، بدون مداخله اظهارنظر کنند. کارگران مهاجر و اعضای خانواده آنها، حق آزادی بیان را خواهند داشت. این حق شامل آزادی جستجو، دریافت و انتشار اطلاعات و عقاید از هر نوع، بدون توجه به مرزها، چه به‌صورت شفاهی، کتبی یا چاپی در قالب هنری یا از طریق هر رسانه دیگری به انتخاب خود خواهد بود.

2. Resolution adopted by the General Assembly on 18 December 2013, The safety of journalists and the issue of impunity, A/RES/68/163.

این قطعنامه به صراحت تمام، حملات و خشونت علیه خبرنگاران را محکوم می‌کند و از کشورهای عضو می‌خواهد تا حداکثر تلاش خود را برای جلوگیری از خشونت علیه خبرنگاران و کارکنان رسانه‌ها، تضمین پاسخ‌گویی از طریق انجام تحقیقات بی‌طرفانه، سریع و مؤثر انجام دهند و عاملان این جنایات را محاکمه نمایند.

3. Resolution adopted by the General Assembly on 18 December 2013, The right to privacy in the digital age, A/RES/68/167.

4. Resolution adopted by the general assembly on 8 March 1999, Declaration on the Right and Responsibility of Individuals, Groups and Organs of Society to Promote and Protect Universally Recognized Human Rights and Fundamental Freedoms, A/RES/53/144.

5. Resolution adopted by the Human Rights Council on 16 July 2020, Resolution 44/12 on freedom of opinion and expression, A/HRC/RES/44/12.

این قطعنامه از همه کشورها می‌خواهد که اقدامات فعالی را برای حفاظت از ایمنی خبرنگاران، کارکنان رسانه و مدافعان حقوق بشر انجام دهند تا بتوانند حق آزادی بیان خود را عملی کنند.

حمایت از حق آزادی عقیده و بیان^۱ که توسط شورای حقوق بشر سازمان ملل متحد برای تحقیق و گزارش درباره آزادی بیان منصوب شده است، نقش مهمی در ارتقا و حمایت از حقوق بشر در برخی از سخت‌ترین شرایط ایفاء کرده است (زبید و دیگران، ۲۰۱۱: ۱۵۵). مأموریت گزارشگر ویژه سازمان ملل متحد، جمع‌آوری تمام اطلاعات مرتبط در مورد نقض حق آزادی بیان در هر کجا که رخ دهد، جستجو و پاسخگویی به اطلاعات دولت‌ها و سازمان‌های غیردولتی که از این تخلفات آگاه هستند و ارائه توصیه‌ها و پیشنهادهایی برای چگونگی و حفاظت بهتر از آزادی بیان است. قابل توجه است که براساس داده‌های یونسکو، کمتر از هر ده قتل خبرنگاران در دهه اخیر، منجر به محکومیت آن‌ها شده است.

گزارشگر ویژه سازمان ملل متحد در مورد ترویج و حمایت از حق آزادی بیان، علت اصلی معافیت از مجازات و عدم مجازات عاملین را فقدان اراده سیاسی برای پیگیری تحقیقات عنوان کرده است (گنمانو، ۲۰۱۷: ۱۲۹). بدین منظور، سازمان ملل متحد، به‌طور کامل، آزادی بیان را به‌عنوان یک اصل اساسی حقوق بشر تأیید کرده و ترویج می‌کند. البته، این حق شامل حق دسترسی به اطلاعات و انتشار آن بدون تداخل و محدودیت‌های غیرضروری نیز می‌شود که در ادامه بدان پرداخته می‌شود.

بنابراین، براساس حقوق بین‌الملل، خبرنگاران به‌طور اخص همانند سایر افراد جامعه در چارچوب حقوق بشر، حق آزادی بیان را دارند. در این راستا، حقوق خبرنگاران به‌طور مستقیم با حق آزادی بیان مرتبط است و این حق برای این قشر، اهمیت ویژه دارد؛ چراکه، فعالیت خبرنگاران با این آزادی گره خورده است و حقوق و آزادی‌های خاصی ذیل این آزادی برای خبرنگاران وجود دارد. آنان باید بتوانند اخبار و حقایق، اطلاعات و دیدگاه‌های خود را بدون هرگونه تداخل یا سانسور منتشر کنند.^۲ چنان‌که نظر عمومی شماره ۳۴ کمیته حقوق بشر سازمان ملل متحد^۳ بر مطبوعات مستقل و بدون سانسور در راستای جمع‌آوری اخبار و اطلاعات تأکید دارد تا بتوان افکار عمومی را در مورد فعالیت‌های دولت و سایر موضوعات مهم عمومی آگاه نمود (مارتین و دیگران، ۲۰۱۲: ۴۲۵). این کمیته در نظر خود در مورد آزادی عقیده و بیان، صریحاً به

1. Special Rapporteur on human rights defenders.

۲. UN General Assembly, Calling of an International Conference on Freedom of Information, 14 December 1946, UNGA Res 59(1), UN Doc A/229, A/261. [UN Res 59(1)].

3. Human Rights Committee, comment No. 34 adopted on 12 September 2011, CCPR/C/GC/34, Available at: <https://www2.ohchr.org/english/bodies/hrc/docs/gc34.pdf>

ایمنی روزنامه‌نگاران پرداخته است. در پرونده آفیسون نیجارو علیه کامرون^۱، کمیته دریافت که دولت کامرون، ماده ۹ میثاق بین‌المللی حقوق مدنی و سیاسی (حق امنیت افراد) را با عدم اتخاذ تدابیری در برابر حملات به خبرنگاران نقض کرده است (هینس و دیگران، ۲۰۱۳: ۳۲۲). در این راستا، اخیراً کمیسر عالی حقوق بشر سازمان ملل متحد نیز در ۶ آوریل ۲۰۲۳ به دلیل محدودیت‌های گسترده‌تر علیه آزادی بیان در کشور بوركینافاسو، پس از تعلیق رسانه‌ها و اخراج دو خبرنگار خارجی از این کشور به شدت از محدودیت‌های رسانه‌ها و فضای مدنی در این کشور ابراز نگرانی کرد (دفتر کمیساریای عالی حقوق بشر سازمان ملل متحد، ۲۰۲۳: ۱).

البته، لازم به ذکر است حق آزادی بیان، به‌عنوان حقی محدود به رسمیت شناخته شده است و هریک از معاهدات مبتنی بر سازمان ملل متحد، محدودیت‌هایی را نیز بر آزادی بیان لحاظ نموده‌اند. برای مثال، می‌توان به بند ۳ ماده ۱۹ میثاق بین‌المللی حقوق مدنی و سیاسی که بیان می‌دارد: «اعمال حقوق مندرج در بند ۲ این ماده، وظایف و مسئولیت‌های خاصی را به‌همراه دارد. بنابراین، ممکن است مشمول محدودیت‌های خاصی باشد، اما، این محدودیت‌ها، فقط باید محدودیت‌هایی باشد که توسط قانون پیش‌بینی شده؛ برای احترام به حقوق یا شهرت دیگران ضروری است و برای حفظ امنیت ملی یا نظم عمومی، سلامت یا اخلاق عمومی لازم است»، اشاره نمود.^۲

بنابراین، در معاهدات حقوق بشری که آزادی بیان تضمین می‌شود، این حق از سه عنصر مرتبط به هم حمایت می‌کند: (الف) حق داشتن عقیده بدون دخالت (آزادی عقیده)؛ (ب) حق جستجو و دریافت اطلاعات (دسترسی به اطلاعات) و (ج) حق انتشار اطلاعات و ایده‌ها از هر نوع (آزادی بیان) از طریق هر رسانه‌ای و بدون توجه به مرزها (اردم، ۲۰۱۸: ۷۰) که در ادامه بدان‌ها پرداخته می‌شود.

(الف) حق داشتن عقیده بدون دخالت: حق داشتن عقیده بدون مداخله، همان‌طور که

در نظر عمومی شماره ۳۴ کمیته حقوق بشر سازمان ملل متحد در مورد آزادی بیان توضیح داده

1. Mr. Philip Afuson Njaru v. Cameroon, Communication No. 1353/2005, U.N. Doc. CCPR/C/89/D/1353/2005 (2007).

۲. بند ۳ ماده ۱۹ میثاق بین‌المللی حقوق مدنی و سیاسی بیان می‌دارد: «اعمال حقوق مندرج در بند ۲ این ماده، وظایف و مسئولیت‌های خاصی را به‌همراه دارد. بنابراین، ممکن است مشمول محدودیت‌های خاصی باشد؛ اما این محدودیت‌ها فقط باید محدودیت‌هایی باشد که توسط قانون پیش‌بینی شده؛ برای احترام به حقوق یا شهرت دیگران ضروری است و برای حفظ امنیت ملی یا نظم عمومی، سلامت یا اخلاق عمومی لازم است».

شده است؛ حق داشتن نظرات بدون مداخله شامل حق تغییر عقیده در هر زمان و به هر دلیلی است. این امر شامل همه اشکال عقیده: سیاسی، علمی، تاریخی، اخلاقی یا مذهبی است (مارتین و دیگران، ۲۰۱۲: ۴۲۵). در این راستا، هیچ استثنا یا محدودیتی مجاز نیست و جرم‌انگاری داشتن عقیده، اساساً با بند ۱ ماده ۱۹ میثاق بین‌المللی حقوق مدنی و سیاسی مغایرت دارد. البته، علی‌رغم تفسیر گسترده در نظر عمومی شماره ۳۴، حق داشتن عقیده، مشمول محدودیت‌هایی بوده است تا جایی که بیان آن عقیده، ناقض یکی از دلایل مشروع محدودیت باشد (برسندر، ۲۰۱۵: ۲۶). برای مثال، در پرونده فوریسون علیه فرانسه^۱، بیان یک عقیده برای تشویق احساسات ضدیهودی یا نژادپرستانه احراز شد. بنابراین، مشخص شد که محدودیت‌هایی برای حمایت از حقوق و شهرت دیگران ضروری است (برسندر، ۲۰۱۵: ۲۶).

مثالی دیگری که در مورد محدودیت این حق قابل ذکر است، درخصوص پرونده روبرت فوریسون است. روبرت فوریسون، فردی دانشگاهی و ساکن فرانسه بود که در طول جنگ جهانی دوم، وجود اتاق‌های گاز در اردوگاه‌های کار اجباری نازی‌ها را انکار کرد. در سال ۱۹۹۰ فرانسه قانون گیسوت^۲ را تصویب نمود که انکار وجود برخی جنایات علیه بشریت را جرم دانست. پس از تصویب این قانون، فوریسون، با یک ماهنامه فرانسوی مصاحبه کرد و در آن از این قانون به‌عنوان قانونی مخالف و ضدآزادی بیان انتقاد کرد و دیدگاه خود را در مورد هولوکاست تکرار کرد. کمیته حقوق بشر بیان نمود که ارزیابی اعتبار قوانین وضع‌شده توسط فرانسه در صلاحیت وی نیست و فقط می‌تواند محدودیت‌های اعمال شده بر آزادی بیان را رسیدگی نماید. درنهایت، کمیته نتیجه گرفت درحالی که فوریسون حق داشت نظرات خود را داشته باشد و بیان نماید، اما آزادی بیان در این مورد حقوق و شهرت دیگران را نقض می‌کند (برسندر، ۲۰۱۵: ۲۶).

(ب) حق جستجو و دریافت اطلاعات: حق جستجو و دریافت اطلاعات درخصوص

حقوق خبرنگاران، به‌معنای دسترسی به اطلاعات و منابع مختلف است تا خبرنگاران بتوانند وظیفه‌های خود را به بهترین شکل انجام دهند (پُستی، ۲۰۱۷: ۲۶). در این راستا، حق دسترسی به منابع برای خبرنگاران حیاتی است (نکوسی، ۲۰۱۴: ۱). این حق اساسی به‌منظور تضمین شفافیت، پوشش جامعه از طریق رسانه‌ها و حفظ آزادی بیان است. در سال ۲۰۱۵، سازمان ملل

1. Robert Faurisson v. France, Communication No. 550/1993, U.N. Doc. CCPR/C/58/D/550/1993 (1996).
2. Gaysot.

متحد، حق دسترسی به اطلاعات را به‌عنوان بخشی از اهداف توسعه پایدار خود^۱ بیان نمود. در دستور کار ۲۰۳۰ برای توسعه پایدار^۲، دسترسی به اطلاعات نگهداری شده توسط نهادهای عمومی به‌عنوان سازگار تسهیل‌کننده ضروری برای مشارکت عمومی در سراسر اهداف پایدار شناخته شده است که در آن یونسکو، وظیفه نظارت و گزارش اجرای سیاست‌های دسترسی به اطلاعات در سراسر جهان را براساس هدف ۱۶ دارد (توریسنر، ۲۰۱۷: ۱۳۲).

(ج) حق انتشار اطلاعات و ایده‌ها از هر نوع از طریق هر رسانه‌ای و بدون

توجه به مرزها: حق انتشار اطلاعات و ایده‌ها از هر نوع و از طریق هر رسانه، جنبه اساسی از حقوق خبرنگاران است که به آنها اجازه می‌دهد، اطلاعات را با استفاده از وسایل مختلف، نظیر رادیو، تلویزیون، رسانه‌های چاپی و اینترنت منتشر کنند. این حق تأکید می‌کند که خبرنگاران باید بدون هیچ‌گونه مانع یا سانسوری اطلاعات و افکار را منتشر کنند و به آنها امکان می‌دهد تا نقدهای سازنده، اخبار مهم و ایده‌ها را بدون ترس از تعقیب یا تحت فشار قرار گرفتن به جامعه ارائه دهند (بیلیول، ۲۰۲۲: ۳۲۲). حق انتشار اطلاعات و ایده‌ها در بسیاری از کشورها به‌عنوان یک اصل اساسی در حقوق خبرنگاران شناخته شده است (یوری و دیگران، ۲۰۲۰: ۱).

۱-۲. حق دسترسی و آزادی اطلاعات

یکی از حقوق شناخته‌شده بشری در جوامع جدید، حق دسترسی و آزادی اطلاعات است. این حق، یکی از جوانب حقوق خبرنگاران است که تحت چارچوب سازمان ملل متحد نیز تأیید شده است. افراد در داشتن نظرات به اشتراک‌گذاری اطلاعات و ایده‌ها، جستجو و دریافت اطلاعات آزادند. آزادی اطلاعات، بخش جدایی‌ناپذیر حقوق اساسی آزادی بیان است که در قطعنامه ۵۹ (۱۹۴۶) مجمع عمومی سازمان ملل متحد^۳، ماده ۱۹ اعلامیه جهانی حقوق بشر^۴، ماده ۱۹ میثاق

1. SDGs

2. The Sustainable Development Goals 2023.

۱. قطعنامه شماره ۵۹ مجمع عمومی سازمان ملل متحد در این خصوص بیان می‌دارد: «دسترسی به اطلاعات و آزادی انتشار آن، سنگ بنای تمامی حقوق و آزادی‌هایی است که سازمان ملل متحد خود را وقف تحقق آنها کرده‌است». در این راستا، دولت‌ها موظف به اطلاع‌رسانی عمومی و فراهم‌سازی دسترسی خبرنگاران به اطلاعات مرتبط با مسائل عمومی هستند. حتی در طول مخاصمات مسلحانه نیز، حق به دسترسی آزاد خبرنگاران به مناطق مختلف از جمله مناطق جنگی بسیار حیاتی است. خبرنگاران در زمان جنگ باید حق به‌دست آوردن اطلاعات و انتشار آنها را داشته‌باشند. مسدود کردن یا محدود کردن اطلاعات به‌طور غیرقانونی تضمین شده در استانداردها و کنوانسیون‌های بین‌المللی نیست.

حقوق مدنی و سیاسی^۲، ماده ۱۲ و ۱۳ اعلامیه جهانی حقوق کودکان^۳، کنوانسیون عدم تبعیض علیه زنان^۴، پروتکل اختصاصی در مورد آزادی بیان منضم به میثاق بین‌المللی حقوق مدنی و سیاسی^۵ به رسمیت شناخته شده است (هافمن، ۲۰۰۳: ۱۷۰). البته، لازم به ذکر است که حق آزادی اطلاعات، توسط چندین معاهده حقوق بشری سازمان ملل متحد از منظر عدم تبعیض، مانند کنوانسیون ۱۹۷۹ در مورد رفع همه اشکال تبعیض علیه زنان یا به موجب ماده ۲۱ کنوانسیون ۲۰۰۶ حقوق افراد دارای معلولیت نیز تضمین می‌شود. به علاوه، همان‌طور که سابقاً اشاره شد، سند توسعه پایدار ۲۰۳۰ یونسکو در هدف ۱۶.۱۰، تضمین دسترسی عمومی به اطلاعات و حفاظت بنیادین آزادی‌ها، مطابق با قوانین ملی و موافقت‌نامه‌های بین‌المللی را متذکر می‌شود (فلوز و دیگران، ۲۰۱۷: ۹۰) و همچنین، در نظر عمومی ۳۴ کمیته حقوق بشر سازمان ملل نیز به حق دسترسی به اطلاعات پرداخته شده است (مک‌گوناگل و دیگران، ۲۰۱۵: ۲۹).

علاوه بر این، تضمین حق دسترسی به اطلاعات عمومی، بخش مهمی از فعالیت‌های یونسکو است. این اصل در دو اعلامیه‌ای که در چارچوب این سازمان به تصویب رسیده است مجدداً تأیید شده است. اعلامیه ماپوتو^۶ مصوب سال ۲۰۰۸ به اصل دسترسی به اطلاعات از منظر دموکراسی و مشارکت عمومی می‌نگرد و اذعان می‌کند که آزادی بیان و دسترسی به اطلاعات برای آنها ضروری است (مپوتو یونسکو، ۲۰۰۵: ۱). اعلامیه ماپوتو از کشورهای عضو یونسکو می‌خواهد که جریان آزاد اطلاعات را از طریق سیاست‌هایی که بر چهار اصل کلیدی جوامع دانش‌پذیر: آزادی بیان، دسترسی برابر به آموزش با کیفیت، دسترسی جهانی به اطلاعات و احترام به تنوع فرهنگی بنا شده است تقویت کنند. اعلامیه از دولت‌ها می‌خواهد که

۲. در ماده ۱۹ اعلامیه جهانی حقوق بشر مقرر گردیده است: «هرکس حق آزادی عقیده و بیان را دارد و حق مزبور شامل آن است که از داشتن عقاید خود بیم و اضطرابی نداشته باشد و در کسب اطلاعات و افکار و در اخذ و انتشار آن به تمام وسائل ممکن و بدون ملاحظاتی مرزی آزاد باشد».

۳. ماده ۱۹ میثاق حقوق مدنی و سیاسی، این حق را تضمین کرده و دولت‌ها را به تسهیل در دسترسی خبرنگاران به مناطق مختلف و ارائه اطلاعات مرتبط تشویق می‌کند.

۴. مطابق ماده ۱۳ اعلامیه جهانی حقوق کودکان، کودک باید حق آزادی بیان داشته باشد. حق پیش‌گفته شامل آزادی جستجو، دریافت و ارائه اطلاعات و عقاید از هرگونه است، بدون توجه به مرزها به‌طور شفاهی، کتبی، چاپ شده یا به شکل آثار هنری یا از طریق هر رسانه‌ای که کودک انتخاب کند.

۵. متن کنوانسیون عدم تبعیض علیه زنان به حق زنان برای دسترسی به اطلاعات اشاره دارد.

۶. این پروتکل جداگانه به آسایش‌ها و محدودیت‌های مرتبط با حق آزادی بیان اشاره دارد.

6. The Maputo Declaration, available at: https://en.unesco.org/sites/default/files/maputo_declaration.pdf

«اطمینان حاصل کنند که نهادهای عمومی به اصول شفافیت و پاسخ‌گویی احترام می‌گذارند» (برگر، ۲۰۰۹: ۱۸). دو سال بعد از تصویب اعلامیه پیش‌گفته، یونسکو اعلامیه بریزبن با عنوان «آزادی اطلاعات: حق دانستن»^۱ را صادر نمود که از دولت‌ها می‌خواست «قانونی را تصویب کنند که حق بر اطلاعات را مطابق با اصل شناخته‌شده بین‌المللی حداکثر افشای اطلاعات تضمین کند». این اعلامیه، حق عمومی مردم به دستیابی به اطلاعات عمومی را تأیید و بیان می‌کند که افراد حق دارند به اطلاعات مربوط به امور عمومی دسترسی پیدا کنند، مگر در مواردی که شامل استثنای امور امنیتی یا حقوق افراد باشند؛ این اصل منجر به پاسخ‌گویی و شفافیت دولت می‌شود (سوکسی و دیگران، ۲۰۱۵: ۴۷). همچنین، اعلامیه سازمان ملل متحد، در مورد حقوق مردمان بومی^۲ حاوی مقرراتی در مورد تعهد فعالانه مقامات دولتی برای اطلاع‌رسانی به این مردم از تصمیمات آتی است؛ برای مثال، جابه‌جایی مردم بومی باید با رضایت آگاهانه مردم مربوط، مطابق با ماده ۱۰ اعلامیه انجام شود.

در مجموع، حق آزادی بیان که سابقاً بدان پرداخته شد، اساساً شامل آزادی «جستجو، دریافت و انتشار اطلاعات و عقاید از طریق هر رسانه و بدون توجه به مرزها» است. گزارشگر ویژه سازمان ملل متحد، حق دسترسی به اطلاعات را این‌گونه تعریف کرده است: «حق عمومی مردم برای دسترسی به اطلاعات مورد علاقه عمومی از منابع مختلف و از طرفی حق رسانه‌ها برای دسترسی به اطلاعات به‌علاوه حق افراد برای درخواست و دریافت اطلاعات مربوط به منافع عمومی و اطلاعات مربوط به خود که ممکن است بر حقوق افراد تأثیر بگذارد»^۳. کمیته حقوق بشر سازمان ملل متحد پیشنهاد داده است که دولت‌ها تمام تلاش خود را به کار گیرند تا اطمینان حاصل شود که عموم مردم به اطلاعات عمومی دسترسی دارند (دفتر کمیساریای عالی حقوق بشر سازمان ملل متحد، ۲۰۱۱: ۴، ۳۴).

1. Brisbane Declaration: Freedom of Information, The Right to Know.

2. The Declaration on the Rights of Indigenous Peoples.

۳. مردمان بومی نباید به اجبار از زمین‌ها یا سرزمین‌های خود جابه‌جا شوند. هیچ‌گونه جابه‌جایی نباید بدون رضایت آزادانه از قبل و آگاهانه مردمان بومی مربوط و بعد از موافقت درباره پرداخت غرامت عادلانه و در صورت امکان، با اختیار بازگشت انجام شود.

4. Report of the Special Rapporteur on the Promotion and Protection of the Right to Freedom of Opinion and Expression, UNGA, 68th Sess, A/68/362, 4 September 2013.

همچنین، باید اشاره داشت، اصول جهانی امنیت ملی و حق آزادی اطلاعات که بیشتر به‌عنوان اصول Tshwane^۱ شناخته می‌شود در سال ۲۰۱۳ به‌عنوان توافقی مشترک توسط سازمان ملل متحد شکل گرفت.^۲ با پیروی از اصول ژوهانسبورگ^۳ در مورد امنیت ملی،^۴ آزادی بیان و دسترسی به اطلاعات، ۱۱۰ اصول Tshwane کشورها را در ایجاد توازن بین محدودیت‌های حق آزادی بیان در زمینه امنیت ملی و حق عموم برای آزادی اطلاعات راهنمایی می‌کند.

بنابراین، خبرنگاران باید از حق دسترسی آزاد به اطلاعات بهره‌مند شوند؛ لازمه جستجوی اطلاعات توسط خبرنگاران این است که این افراد به‌صورت سر زده و هرجایی که فکر می‌کنند رویدادی دارای ارزش خبری در جریان است ورود کنند. بنابراین، پیگیری‌های آنان نباید به مزاحمت، تجسس و جاسوسی تعبیر شود؛ زیرا براساس وظیفه ذاتی این شغل، امری عادی و برحق برای این قشر است. چنان‌که بیان شد، آنان حق دسترسی به اطلاعات عمومی و مهم را دارند؛ دولت‌ها، موظف به اطلاع‌رسانی عمومی و فراهم‌سازی دسترسی خبرنگاران به اطلاعات مرتبط با مسائل عمومی هستند و خبرنگار حق دارد که به اطلاعات مرتبط با مسائل عمومی دسترسی پیدا کند. علاوه بر این، دولت‌ها موظف به تسهیل در انجام وظایف خبرنگاران هستند (نورلاند، ۲۰۲۰:۱۲) و نباید مانع از انتشار اطلاعات مفید برای عموم باشند (دفتر کمیساریای عالی حقوق بشر سازمان ملل متحد، ۲۰۲۳:۱۲). چنان‌که قطعنامه ۷۵/۱۰۱^۵ مجمع عمومی سازمان ملل متحد در مورد اطلاعات در خدمت بشریت «از همه دولت‌ها، سازمان‌های وابسته به

۱. اصول جهانی امنیت ملی و حق اطلاعات که با نام «اصول Tshwane» نیز شناخته می‌شود، مجموعه‌ای از دستورالعمل‌های بین‌المللی با هدف ارتقای شفافیت، پاسخ‌گویی و حمایت از حقوق بشر در زمینه امنیت ملی است. این اصول بر اهمیت ایجاد توازن بین نیازهای مشروع دولت‌ها برای حفاظت از امنیت ملی و حق اساسی افراد جهت دسترسی به اطلاعات و پاسخ‌گویی دولت تأکید می‌کند.

۲. توسط سازمان ملل متحد، گزارشگر ویژه سازمان ملل متحد در مبارزه با تروریسم و حقوق بشر، کمیسیون آفریقا در امور بشر، گزارشگر ویژه حقوق مردم در مورد آزادی بیان و دسترسی به اطلاعات (ACHPR SR)، گزارشگر ویژه سازمان کشورهای آمریکایی برای آزادی بیان (OAS SR) و سازمان امنیت و همکاری اروپا در زمینه آزادی رسانه‌ها (OSCE RFM). برای مطالعه بیشتر رجوع کنید به:

<https://www.oas.org/en/iachr/expression/showarticle.asp?artID=921&IID=1>

۳. این اصول در ۱ اکتبر ۱۹۹۵ توسط گروهی از متخصصان حقوق بین‌الملل، امنیت ملی و حقوق بشر، مرکز بین‌المللی علیه سانسور، با همکاری مرکز مطالعات حقوقی کاربردی دانشگاه وینواترسرند، در ژوهانسبورگ به تصویب رسید.

۴. اصول ژوهانسبورگ در مورد امنیت ملی قابل دسترس در:

<http://hrlibrary.umn.edu/instree/johannesburg.html>

5. Resolution adopted by UN General Assembly Resolution on, 18 Dec2020, 75/101-A on Information in the service of humanity (A/RES/75/101 A).

سازمان ملل متحد به‌عنوان یک کل و سایر افراد ذینفع می‌خواهد که از انجام آزادانه و مؤثر وظایف خبرنگاران اطمینان حاصل کنند و تمام حملات علیه آن‌ها را قاطعانه محکوم کنند؛^۱ چراکه حقوق خبرنگاران در جهت ایجاد محیطی سالم و آزاد برای جمع‌آوری و انتشار اطلاعات، آزادی بیان و اطلاع‌رسانی شفاف تأکید دارد. این حقوق، جزء حقوق بشر و اساسی برای حفظ دموکراسی و شفافیت در جوامع محسوب می‌شوند (برمان و دیگران، ۲۰۰۸: ۷). برای مثال در پرونده گوتیه علیه کانادا،^۱ ناشر روزنامه‌ای به نام «رابرت گوتیه» برای عضویت کامل در گالری مطبوعات پارلمانی درخواست داد. سازمان خصوصی که فرآیند عضویت را انجام می‌داد، بارها درخواست او را رد کرد. بنابراین، گوتیه مانند سایر خبرنگاران از دسترسی به ساختمان‌های پارلمان، محروم و از یادداشت‌برداری منع شد. وی به‌عنوان یک روزنامه‌نگار به کمیته حقوق بشر شکایت کرد که این امر حق دسترسی و گزارش دادن به اطلاعات را نقض می‌کند. دولت استدلال کرد که سیستم اعتبارسنجی آن‌ها برای حفظ نظم و امنیت عمومی در پارلمان ضروری است. کمیته حقوق بشر موافقت کرد که داشتن سیستم اعتباربخشی قابل توجیه است، اما دریافت که سیستم پیش‌گفته خودسرانه است و از آن‌جایی که توسط سازمان خصوصی اداره می‌شود فاقد شفافیت است. کمیته حقوق بشر به این نتیجه رسید که این امر ضروری یا متناسب با هدف نظم و امنیت عمومی نیست و به این ترتیب، حق آزادی بیان آقای گوتیه به ناحق محدود شده است (کاسیدی، ۲۰۱۵: ۶).

۱-۳. ترویج استانداردهای اخلاقی و توسعه حرفه‌ای

خبرنگاران باید کوشش کنند اخباری را که در اختیار عموم می‌گذارند درست، دقیق و معتبر باشد و در درستی اخباری که به‌دست می‌آورند، پژوهش و اندیشه کنند. یونسکو در اعلامیه مربوط به آزادی بیان بر ترویج آزادی بیان، حمایت از خبرنگاران و ترویج اصول اخلاق حرفه‌ای خبرنگاری تأکید دارد. خبرنگاران نباید حقیقتی را عمداً تحریف یا خراب کنند و نیز نباید هیچ‌گونه مطلبی را از دید مردم پنهان نگه دارند. خبرنگاران حق تصحیح دارند و می‌توانند اگر اطلاعاتی را اشتباه منتشر کردند آن را تصحیح نمایند (وایت و ایوت، ۲۰۱۸: ۴۴). چنان‌که دبیرکل سازمان ملل متحد بیان داشته است: «افزایش اطلاعات نادرست، زورگویی آنلاین و سخنان نفرت‌پراکنانه به‌ویژه علیه خبرنگاران زن به مرگ کارکنان رسانه در سراسر جهان کمک می‌کند». علاوه بر

1. Gauthier v Canada, Communication No 633/1995, UN Doc CCPR/C/65/D/633/1995, 5 May 1999, at para 13.6. [Gauthier]

این، خبرنگاران، دارای حق حفاظت از منابع خبری‌شان نیز هستند؛ این حق، اعتبار اطلاعات مراکز خبری و افرادی که برای آنها اطلاعات فراهم می‌کنند را تضمین می‌کند (کارتر، ۲۰۱۷: ۱). بنابراین، خبرنگاران موظف به رعایت اصول و اخلاق حرفه‌ای هستند. این امر شامل دقت در انتشار اطلاعات، احترام به حقوق مخاطبان، راستی‌آزمایی اطلاعات و انطباق با استانداردهای رسانه‌ای است. سازمان ملل متحد نیز ترویج استانداردهای اخلاقی برای خبرنگاران را تأیید می‌کند. طبق دستورالعمل استاندارد اخلاقی انجمن خبرنگاران حرفه‌ای، این امر شامل رعایت اصول انصاف و دقت در اطلاع‌رسانی می‌شود (انجمن روزنامه‌نگاران حرفه‌ای، ۲۰۱۴).

با هدف ایجاد محیطی آزاد و امن برای خبرنگاران و کارکنان رسانه در سال ۲۰۱۲، سازمان ملل متحد به شیوه‌ای مشارکتی و چندجانبه، اولین راهبرد نظام‌مند جهانی را برای حمایت از خبرنگاران با عنوان «برنامه اقدام سازمان ملل متحد درباره‌ی ایمنی خبرنگاران و موضوع مصونیت از مجازات»^۱ تدوین کرد که نهادهای سازمان ملل متحد، مقامات ملی، رسانه‌ها، سازمان‌ها و جامعه مدنی را گرد هم می‌آورد (دفتر کمیساریای عالی حقوق بشر سازمان ملل متحد، ۲۰۱۴). این برنامه به جنبه‌های اساسی پیشگیری، حفاظت و تعقیب می‌پردازد^۲ و خواستار رویکردی ائتلاف-محور و کل‌نگر برای اجرای آن است که توسط یونسکو به‌عنوان آژانس تخصصی سازمان ملل متحد در زمینه ارتقای جریان آزاد اطلاعات هماهنگ می‌شود. این برنامه شامل شش حوزه: افزایش آگاهی، تنظیم استاندارد و سیاست‌گذاری، نظارت و گزارش‌دهی و ظرفیت‌سازی و تحقیق است. هزاران فعالیت در سطح جهانی و کشوری برای اجرای این طرح صورت گرفته است که در خبرنگارانه‌های اختصاصی منعکس شده است.

همچنین سازمان گزارشگران بدون مرز^۳ با فعالیت‌های گسترده‌ای که در سراسر جهان انجام می‌دهد، نقش بسیار مهمی در ترویج حقوق خبرنگاران دارد. این سازمان از طریق انتشار گزارش‌ها، بیانیه‌ها و فعالیت‌های اجتماعی و سیاسی، افکار عمومی را آگاه می‌سازد و فشار را بر

1. UN Plan of Action on the Safety of Journalists and the Issue of Impunity.

۲. این طرح نتیجه فرآیندی بود که در سال ۲۰۱۰ به درخواست برنامه بین‌دولتی یونسکو برای توسعه ارتباطات (IPDC) آغاز شد. سپس توسط هیأت مدیره ارشد سازمان ملل متحد تأیید و در دومین نشست بین آژانس‌های سازمان ملل متحد (UN Inter-Agency) در مورد ایمنی خبرنگاران در نوامبر ۲۰۱۲ در وین راه‌اندازی شد. این برنامه، یک طرح نظام‌مند گسترده سازمان ملل متحد جهت ایجاد محیطی آزاد و امن برای خبرنگاران و کارکنان رسانه‌ها از جمله تولیدکنندگان رسانه‌های اجتماعی در راستای تقویت صلح و دموکراسی است.

3. Reporters Without Borders (RSF).

دولت‌ها و نهادهای بین‌المللی به‌منظور اصلاح قوانین و سیاست‌هایی که موجب محدودیت آزادی رسانه‌ها و حقوق خبرنگاران می‌شوند افزایش می‌دهد. علاوه بر این، این سازمان با ارائه حمایت حقوقی، آموزش در زمینه امنیت دیجیتال و فعالیت‌های دیگر به حفاظت و امنیت خبرنگاران در مواجهه با خطرات مختلف کمک می‌نماید (چاتوپاهی، ۲۰۰۸: ۷۱۷). برای مثال، این سازمان در سال‌های ۲۰۰۶ و ۲۰۱۵ نقش کلیدی در راستای متقاعدسازی اعضای شورای امنیت برای صدور قطعنامه‌های ۱۷۳۸ و ۲۲۲۲ در مورد حمایت از خبرنگاران در درگیری‌های مسلحانه ایفا نموده است (گزارشگران بدون مرز، ۲۰۱۶). درنهایت، اصول اخلاقی خبرنگاران در مجموعه‌های مختلفی مانند استانداردهای حرفه‌ای موجودند. به‌عنوان مثال می‌توان موارد زیر را اشاره نمود:

۱. استاندارد اخلاقی خبرنگاران: بسیاری از سازمان‌های رسانه‌ای یا حرفه‌ای، استانداردهای اخلاقی خاصی را به خبرنگاران خود ارائه می‌دهند که در آن اصول و مقررات مربوط به اخلاق حرفه‌ای و رفتار مناسب در حین اجرای وظایف آن‌ها ذکر شده است.
۲. استانداردهای حرفه‌ای رسانه: برخی از سازمان‌ها و انجمن‌های رسانه‌ای، استانداردهای حرفه‌ای تدوین کرده‌اند که به ترویج اصول اخلاقی و مسائل حقوقی در زمینه خبرنگاری می‌پردازند.^۳
۳. آموزش‌های تخصصی: دوره‌های آموزشی و کارگاه‌های مرتبط با اخلاق حرفه‌ای ممکن است در مؤسسات آموزشی یا توسط سازمانهای حرفه‌ای برگزار شوند. استفاده از منابع معتبر و مورد اعتماد در این زمینه می‌تواند به تقویت اصول اخلاقی در حوزه خبرنگاری کمک کند.

۲. پیامدهای نقض حقوق خبرنگاران

1. Resolution 1738, Adopted by the Security Council at its 5613th meeting, on 23 December 2006, S/RES/1738.

2. Resolution 2222, Adopted by the Security Council at its 7450th meeting, on 27 May 2015, S/RES/2222.

۴. شایان ذکر است که شورای اروپا در ابتدای دسامبر ۲۰۲۳، رهنمودهایی در مورد اجرای مسئولانه‌ی سیستم‌های هوش مصنوعی در حوزه خبرنگاری را در ۱ دسامبر ۲۰۲۳ منتشر کرده است. سند پیش‌گفته، راهنمایی‌های عملی را برای مخاطبین مربوط به‌ویژه سازمانهای خبری، ارائه‌دهندگان فناوری و پلتفرم‌های دیجیتالی و همچنین، جزئیات نحوه‌ی استفاده از سیستم‌های هوش مصنوعی را برای حمایت از تولید خبرنگاری را ارائه می‌دهد. رهنمودهایی در مورد اجرای مسئولانه سیستم‌های هوش مصنوعی در خبرنگاری قابل دسترس در: <https://www.coe.int/en/web/freedom-expression/-/guidelines-on-the-responsible-implementation-of-artificial-intelligence-ai-systems-in-journalism>

نقض حقوق خبرنگاران، موضوعی جدی است که در چارچوب سازمان ملل متحد و توافقات بین‌المللی مورد توجه قرار گرفته است. نقض حقوق بین‌المللی خبرنگاران یا حتی بی‌تفاوتی درخصوص نقش و جایگاه ویژه خبرنگاران می‌تواند آثار غیرقابل جبرانی برای کشورها داشته باشد. براساس گزارش سازمان گزارشگران بدون مرز، در حال حاضر، چین با ۱۰۲ خبرنگار زندانی و میانمار با ۶۷ خبرنگار زندانی به ترتیب اولین و دومین رتبه را در جهان در زمینه حبس خبرنگاران دارا هستند (الجزیره، ۲۰۲۲).

شورای حقوق بشر در چهل و پنجمین جلسه خود در سال ۲۰۲۰، نگرانی عمیق خود را درخصوص حملات علیه خبرنگاران ابراز کرد و «حملات تلافی‌جویانه، خشونت علیه خبرنگاران و کارکنان رسانه‌ها» از جمله حملات غیرکشنده را به‌صراحت محکوم کرد (دفتر مرکزی گروه حقوق جهانی، ۲۰۲۰). همچنین، کنفرانس جهانی روز آزادی مطبوعات درخصوص تهدیدات ایمنی خبرنگاران و جریان آزادانه خبرنگاری، از جمله قتل، آزار و اذیت زنان، حملات آفلاین و آنلاین، ارعاب و ترویج ترس، و بازداشت‌های خودسرانه هشدار داد (یونسکو اعلامیه ویندهوک، ۱-۲۰۲۱).

به‌طورکلی، نقض حقوق خبرنگاران نه‌تنها به‌عنوان موضوعی اخلاقی بررسی می‌شود، بلکه پیامدهای جدی حقوقی و بین‌المللی برای دولت‌ها را نیز به همراه دارد که ممکن است به تحریک اقدام‌ها و تصمیم‌های اجتماعی و بین‌المللی منجر شود. برای توضیح چگونگی تأثیر نقض حقوق خبرنگاران بر پیامدهای حقوقی دولت، می‌توان به مواقعی اشاره کرد که در اثر اجرای نقض حقوق خبرنگاران، دولت‌ها با مسائل حقوقی و بین‌المللی مواجه شده‌اند. به‌عنوان مثال، در صورتی که یک خبرنگار به اتهام افشای اطلاعات حساس یا نقض امنیت ملی مورد تعقیب قرار بگیرد، این مسائل ممکن است به یک پرونده حقوقی بین‌المللی تبدیل می‌شود و برای دولت متخلف مسئولیت‌های بین‌المللی داشته باشد. برای نمونه، چنان که اشاره شد، یکی از مهم‌ترین کنوانسیون‌های بین‌المللی در حمایت از حقوق خبرنگاران، «میثاق بین‌المللی حقوق مدنی و سیاسی» است. در ماده ۱۹ این کنوانسیون^۱، حقوق خبرنگاران به‌عنوان جزئی از

۱. میثاق در ماده ۱۹، حق به دسترسی آزاد به اطلاعات و انتشار آن را تأیید و در بند ۲ ماده ۱۹ بیان داشته است: «هرکس حق آزادی بیان را دارد. این حق شامل آزادی تفحص و تحصیل و اشاعه اطلاعات و افکار از هر قبیله بدون توجه به سرحدات خواه شفاهاً یا به‌صورت نوشته یا چاپ یا به‌صورت هنری یا به هر وسیله دیگر با انتخاب خود است». این حق شامل حق خبرنگاران بر به دست آوردن و انتشار اطلاعات مستند در تعامل با مسائل عمومی است.

آزادی‌بیان تضمین شده و دولت‌ها ملزم به حمایت از آزادی خبرنگاری و اطلاع‌رسانی مستقل هستند که اگر چنین حقی مورد نقض قرار بگیرد، پیامدهایی قابل تصور است. بنابراین، نقض حقوق خبرنگاران، به‌عنوان تخلف از تعهدات بین‌المللی که دولت‌ها با امضاء و تصویب آن‌ها در موافقت‌نامه‌ها و اسناد مختلفی که در چارچوب سازمان ملل متحد انجام داده‌اند، تلقی می‌شود. به‌طور مثال، برخی از توافقات بین‌المللی و قطعنامه‌ها ممکن است شامل تدابیر تحریمی برای دولت‌هایی که در نقض حقوق خبرنگاران دخیل هستند، باشند. برای نمونه در سال ۲۰۱۸، خبرنگار جمال خاشقچی به قتل رسید. این حادثه توسط جامعه بین‌المللی به‌عنوان نقض وحشتناک حقوق خبرنگاری محکوم شد و جامعه بین‌المللی، فشار بر دولت عربستان سعودی را به‌منظور اجرای عدالت افزایش داد (تریسمن، ۲۰۲۳).

علاوه بر این، نقض حقوق خبرنگاران ممکن است باعث تضعیف اعتبار و شکل‌گیری حقوق بشر در سطح بین‌المللی شود. این موضوع می‌تواند تأثیر منفی بر اعتبار دولت‌ها در ارتباط‌هایشان در جامعه بین‌المللی داشته باشد (جونز و دیگران، ۲۰۲۱: ۴۶).

نتیجه‌گیری

مقاله حاضر بر نقش حیاتی سازمان ملل متحد در راستای حمایت از حقوق خبرنگاران در زمان صلح تأکید دارد. این نقش شامل تشویق به آزادی بیان، اعلام حمایت از حقوق بشر و تدابیر بین‌المللی برای پیشگیری از نقض حقوق خبرنگاران می‌شود. توجه به حقوق خبرنگاران به موجب اسناد بین‌المللی، ابزارهای قانونی و اخلاقی ارزشمندی را فراهم کرده است تا این حقوق در سرتاسر جهان تضمین شود و از آزادی بیان و اطلاع‌رسانی مستقل حمایت گردد. این اسناد مهم برای توسعه فرهنگ، احترام به حقوق خبرنگاران، تقویت دموکراسی و شفافیت در جوامع جهانی مؤثر هستند. بنابراین، تضمین حقوق خبرنگاران نقش مهمی در اطلاع‌رسانی شفاف و صحیح از اتفاقات جاری دارد و باید تحت حمایت قواعد بین‌المللی و ملی قرار گیرد تا این حقوق تضمین شود.

در نتیجه باید مورد توجه داشت که نقش خبرنگاران و اعمالی که انجام می‌دهند، فراسوی مرزهای کشورها دارای آثار و پیامدهایی است و هیچ کشوری هیچ‌گاه نباید درخصوص نقش و جایگاه ویژه خبرنگاران منفعلانه و بی‌تفاوت عمل نمایند و حتی مهم‌تر از همه، حقوق آن‌ها را مورد نقض قرار دهند؛ زیرا چنین اقداماتی می‌توانند آثار غیرقابل جبرانی برای آن کشور داشته باشد. به‌طور مثال، با احراز تخلف آنان از تعهدات بین‌المللی‌شان با تحریم‌هایی روبه‌رو گردند و

همچنین باعث تضعیف شکل‌گیری حقوق بشر در راستای حقوق خبرنگاران و تأثیر بر ارتباطات بین‌المللی‌شان شوند؛ اما در این‌جا چند راه‌حل وجود دارد که می‌توان برای جلوگیری از چنین پیامدهایی اقدام نمود: تقویت قواعد حقوق بشر، افزایش آگاهی جامعه بین‌المللی، تسهیل در دسترسی به اطلاعات و تدابیر قانونی مؤثر در مقابل نقض می‌توانند راهکارهای مؤثر در این زمینه باشد.

بنابراین در راستای حمایت از حقوق خبرنگاران در زمان صلح در پرتو اسناد سازمان ملل متحد، با ایجاد هماهنگی بین کشورها، سازمان ملل متحد نقش بسیار مؤثری در تقویت حقوق و ایمنی خبرنگاران داشته است؛ از این‌رو، همکاری فعال‌تر با سازمان ملل متحد و رعایت اسناد مرتبط برای تضمین حقوق و آزادی‌های خبرنگاران در سطح بین‌المللی ضروری است.

پیشنهادهایی برای جلوگیری از نقض حقوق خبرنگاران

مجمع عمومی سازمان ملل متحد طی قطعنامه ۶۸/۱۶۳ روز ۲ نوامبر (مصادف با ۱۱ آبان ماه) را به‌عنوان روز جهانی «پایان دادن به مصونیت از جنایت علیه خبرنگاران» نام نهاده است.^۱ سازمان ملل متحد و سازمان‌های وابسته به آن، تأکیدهای متعددی بر حمایت از آزادی بیان و حقوق خبرنگاران دارند. بدین‌منظور، در ادامه پیشنهادهایی برای جلوگیری از نقض حقوق خبرنگاران در زمان صلح ارائه می‌گردد که با اجرای این پیشنهادها و تأکید بر حقوق خبرنگاران در سطح بین‌المللی، می‌توان بهبود در حفظ آزادی بیان و پیشگیری از نقض حقوق خبرنگاران را تجربه کرد.

تقویت قواعد حقوق بشر

افزایش توجه به قواعد حقوق بشر در سطح بین‌المللی و تقویت آن، می‌تواند در حمایت از حقوق خبرنگاران و جلوگیری از نقض حقوق آنان مؤثر است. برای مثال، تقویت و تعمیق نظام حقوق بشر در کنوانسیون‌ها و اسناد بین‌المللی مانند میثاق بین‌المللی حقوق مدنی و سیاسی را می‌توان

۱. این تاریخ به مناسبت بزرگداشت ترور دو خبرنگار فرانسوی در مالی در روز دوم نوامبر ۲۰۱۳ انتخاب شده است. این قطعنامه برجسته، همه حملات و خشونت علیه خبرنگاران و کارمندان رسانه را محکوم می‌کند. از کشورهای عضو می‌خواهد تا تمام تلاش خود را برای جلوگیری از خشونت علیه خبرنگاران و کارکنان رسانه، اطمینان از پاسخگویی، محاکمه عاملان جنایات علیه خبرنگاران و اصحاب رسانه و اطمینان از دسترسی قربانیان به درمان‌های مناسب انجام دهند. همچنین از دولت‌ها می‌خواهد که محیطی امن و مناسب برای خبرنگاران برای انجام کارهای خود به‌طور مستقل و بدون دخالت بی‌مورد فراهم کنند.

مورد اشاره قرار داد. در این راستا، قطعنامه ۳۸/۷ شورای حقوق بشر سازمان ملل متحد در مورد ترویج، حمایت و بهره‌مندی از حقوق بشر در اینترنت^۱ قابل اشاره است.

افزایش آگاهی جامعه بین‌المللی

افزایش آگاهی جامعه بین‌المللی درخصوص اهمیت حقوق خبرنگاران و تأثیر مستقیم آن بر حقوق بشر می‌تواند راهگشا باشد؛ به‌طور مثال، اطلاع‌رسانی بیشتر از طریق رسانه‌ها و شبکه‌های اجتماعی در مورد نقض حقوق خبرنگاران و تأثیرات آن را می‌توان بیان داشت. در این راستا، تصمیم ۱۹۶ هیأت اجرایی یونسکو در مورد ایمنی خبرنگاران و موضوع مصونیت از مجازات^۲ و تصمیم ۲۰۶ هیأت اجرایی یونسکو در مورد ایمنی خبرنگاران و موضوع مصونیت از مجازات^۳ قابل اذعان است.

تسهیل در دسترسی به اطلاعات

1. Resolution adopted by the Human Rights Council on 5 July 2018, The promotion, protection and enjoyment of human rights on the Internet, A/HRC/RES/38/7.

این قطعنامه به وضوح نقض حقوق بشر و سوءاستفاده‌های اینترنتی را محکوم می‌کند. از دولت‌ها خواسته شده است که در ایجاد یک محیط آنلاین امن و توانمند برای خبرنگاران، به‌خصوص زنان، اقدام نمایند. همچنین بر خطرات ایمنی خبرنگاران در دنیای دیجیتال تأکید کرده و از دولت‌ها می‌خواهد که اقدامات لازم برای حفظ حریم خصوصی و جلوگیری از نظارت غیرقانونی بر ارتباطات خبرنگاران را انجام دهند.

2. UNESCO 196th Executive Board Decision on the safety of journalists and the issue of impunity (196 EX/31).

این تصمیم قویاً کشورهای عضو را تشویق می‌کند تا به‌طور داوطلبانه، اطلاعات مربوط به تحقیقات قضایی قتل خبرنگاران را به یونسکو ارائه دهند. همچنین از مدیرکل یونسکو درخواست می‌کند تا در مورد اجرای برنامه اقدام سازمان ملل متحد در مورد ایمنی خبرنگاران و موضوع مصونیت از مجازات گزارش دهد. این شامل تقویت همکاری و اشتراک اطلاعات با سازمان‌های حرفه‌ای، گروه‌های جامعه مدنی و سایر بازیگران، تسهیل ظرفیت‌سازی در کشورهای عضو و توسعه بیشتر شاخص‌های حساس جنسیتی برای رسانه‌ها و شاخص‌های ایمنی خبرنگاران است.

3. UNESCO 206th Executive Board Decision on the safety of journalists and the issue of impunity (206 EX/Decision 5.1.B).

در این تصمیم هیأت اجرایی یونسکو قویاً از کشورهای عضو می‌خواهد که در پاسخ به درخواست‌های مدیرکل، به ارائه داوطلبانه اطلاعات در مورد تحقیقات قضایی در مورد این قتل‌ها ادامه دهند. همچنین، دولت‌ها را تشویق می‌کند که به اجرای داوطلبانه برنامه اقدام سازمان ملل متحد در مورد ایمنی خبرنگاران و موضوع مصونیت از مجازات در سطح ملی ازجمله از طریق توسعه سیستم‌های اطلاعات ملی، پیشگیری، حفاظت و تعقیب، و همچنین، گزارش‌دهی در مورد شاخص توسعه پایدار ۱۶،۱۰،۱ (SDG) ادامه دهند. همچنین از مدیرکل دعوت می‌کند تا فعالیت‌های مربوط به تهدیدات خاص برای ایمنی زنان خبرنگار را، چه آنلاین و چه آفلاین، در اولویت قرار دهد.

افزایش تسهیل دسترسی به اطلاعات در سطح بین‌المللی و تشویق دولت‌ها به اطلاع‌رسانی عمومی عنصری ضروری است. برای مثال، ایجاد سیاست‌ها و قوانینی که دولت‌ها را ملزم به اطلاع‌رسانی شفاف در مورد مسائل عمومی کند. در این راستا می‌توان تصمیم ۲۰۲ هیأت اجرایی یونسکو در مورد گزارش پیشرفت ایمنی خبرنگاران و موضوع مصونیت از مجازات^۱ و تصمیم ۲۱۱ هیأت اجرایی یونسکو در مورد ایمنی خبرنگاران و موضوع مصونیت از مجازات^۲ را اشاره نمود.

تدابیر قانونی مؤثر در مقابل نقض

اعمال تدابیر قانونی مؤثر در برابر نقض حقوق خبرنگاران و تأمین اجرای عدالت نیز پیشنهادی دیگر است. برای مثال، می‌توان اقدام به ایجاد دیوان‌ها یا سازکارهای بین‌المللی برای بررسی و رسیدگی به پرونده‌های نقض حقوق خبرنگاران نمود. در این راستا، قطعنامه ۷۴/۱۵۷ (۲۰۱۹) مجمع عمومی سازمان ملل متحد در مورد ایمنی خبرنگاران و مسئله مصونیت از مجازات^۳

1. UNESCO 202nd Executive Board Decision on the progress report on safety of journalists and the issue of impunity (202 EX/Decision 5.1.K).

از طریق این تصمیم، هیأت اجرایی یونسکو با توجه به گزارش پیشرفت دبیرخانه یونسکو در مورد ایمنی خبرنگاران و موضوع مصونیت از مجازات و ریزنی چندجانبه در مورد تقویت اجرای برنامه اقدام سازمان ملل متحد را مورد توجه قرار داد. این سازمان از مدیرکل درخواست می‌کند که به کار در راستای اجرای هدف توسعه پایدار ۱۶ و نظارت بر اهداف ۱۶، ۱۰، ۱ و ۱۶، ۱۰، ۲ ادامه دهد. این تصمیم، کشورهای عضو را تشویق می‌کند تا تلاش‌های خود را برای تضمین اجرای داوطلبانه برنامه اقدام سازمان ملل متحد در سطح ملی تقویت کنند و قویاً از کشورهای عضو می‌خواهد اطلاعاتی در مورد تحقیقات قضایی در مورد قتل خبرنگاران ارائه دهند. همچنین از مدیرکل می‌خواهد که فعالیت‌های مربوط به تهدیدات خاص ایمنی زنان خبرنگار را تقویت کند.

2. UNESCO Executive Board Decision on Safety of Journalists and the Issue of Impunity (211 EX/5. I. G).

از طریق این تصمیم، هیأت اجرایی یونسکو قویاً از کشورهای عضو می‌خواهد که به‌صورت داوطلبانه اطلاعاتی در مورد تحقیقات قضایی در مورد قتل خبرنگاران ارائه کنند یا به ارائه آن‌ها ادامه دهند، سازکارهای ایمنی مؤثر ایجاد کنند، و اقدامات مطلوب انجام شده را به اشتراک بگذارند. همچنین، برای تقویت ایمنی خبرنگاران و نظارت و مقابله با خطرات جنسیتی، از جمله در حوزه آنلاین از مدیرکل دعوت می‌کند تا به اولویت‌بندی فعالیت‌های مربوط به تهدیدات خاص برای ایمنی خبرنگاران زن ادامه دهد و فعالیت‌هایی را با هدف مقابله با تهدیدات نوظهور برای ایمنی خبرنگاران، به‌ویژه تهدیدات دیجیتال که خبرنگاران می‌توانند در معرض آن‌ها قرار گیرند، به‌ویژه در زمینه هم‌گیری کووید-۱۹ تقویت کند.

3. Resolution adopted by the General Assembly on 18 December 2019, The safety of journalists and the issue of impunity, A/RES/74/157.

این قطعنامه، نقش حیاتی خبرنگاری در توسعه پایدار و جوامع دموکراتیک را تأیید کرده و حملات و معافیت از مجازات جنایات علیه خبرنگاران را محکوم می‌کند. از دولت‌ها خواسته شده که محیطی امن و توانمند برای خبرنگاران ایجاد کرده و به آن‌ها اجازه دهند که بدون دخالت ناروا و با توجه به ابعاد جنسیتی، کار خود را انجام دهند. این قطعنامه، همچنین بر مصونیت از مجازات علیه خبرنگاران و خشونت علیه زنان خبرنگار و کارکنان رسانه تأکید کرده و از کشورها خواسته تا تلاش‌های حداکثری را برای جلوگیری از خشونت و اطمینان از پاسخگویی به‌عمل آورند. رهبران سیاسی و مقامات دولتی نیز دوباره

تصمیم ۲۰۱ هیأت اجرایی یونسکو درمورد ایمنی خبرنگاران و موضوع مصونیت از مجازات،^۱ شورای بین‌دولتی یونسکو در تصمیم برنامه بین‌المللی برای توسعه ارتباطات (IPDC)^۲ درمورد گزارش مدیرکل درمورد ایمنی خبرنگاران و خطر مصونیت از مجازات^۳ و قطعنامه ۴۷/۱۶ شورای حقوق بشر سازمان ملل متحد در مورد ترویج و حمایت و بهره‌مندی از حقوق بشر در اینترنت^۴ قابل بیان است.

منابع و مأخذ

خادمی، علیرضا (۱۳۹۴). «حمایت از روزنامه‌نگاران با تکیه بر اسناد بین‌المللی و رویه دیوان اروپایی حقوق بشر»، *پایان‌نامه کارشناسی ارشد، مرکز پیام نور تهران جنوب*.

آموزش ببینند که در مواجهه با تحقیر یا ارباب رسانه‌ها، به‌ویژه زنان خبرنگار، چگونه عمل کنند. در پایان، دولت‌ها باید اقدامات پیشگیرانه و رویه‌های تحقیقاتی حساس به جنسیت را برای حمایت از زنان خبرنگار اجرا کنند.

1. UNESCO 201st Executive Board Decision on the safety of journalists and the issue of impunity (201 EX/Decision 5.1.1).

در این تصمیم، هیأت اجرایی یونسکو تعهد خود را به ایمنی خبرنگاران و کارکنان رسانه اعلام می‌کند. این سازمان، خطرات ویژه‌ای را که خبرنگاران زن با آن مواجه هستند تصدیق می‌کند و کشورهای عضو را تشویق می‌کند تا ابتکارات ملی پیشگیری، حفاظت و پیگرد قانونی را توسعه دهند. این شورا قویاً از کشورهای عضو می‌خواهد که به ارائه پاسخ‌های داوطلبانه در مورد تحقیقات قضایی قتل خبرنگاران ادامه دهند و سازکارهای نظارتی مؤثری را برای این منظور توسعه دهند.

۲. برنامه بین‌المللی برای توسعه ارتباطات (IPDC)، توسعه رسانه‌ها را در کشورهای در حال توسعه و کشورهایی که در موقعیت‌های پس از درگیری قرار دارند ترویج می‌کند.

3. UNESCO Intergovernmental Council of the IPDC Decision (CI-20/Council.32/9) on the Director-General's Report on the Safety of Journalists and the Danger of Impunity (CI-20/Council.32/9).

این تصمیم کشورهای عضو را تشویق می‌کند تا ظرفیت‌های مؤسسات آموزش قضایی ملی، خدمات دادستانی و سازمان‌های مجری قانون را برای استفاده از منابع یونسکو در مقابله با مصونیت از مجازات و ایمنی خبرنگاران تقویت کنند و یک نقطه مرکزی را در مورد موضوع ایمنی خبرنگاران و خبرنگاران و معافیت از مجازات برای هماهنگی نظارت بر این موضوعات تعیین کنند.

4. Resolution adopted by the Human Rights Council on 13 July 2021, The promotion, protection and enjoyment of human rights on the Internet, A/HRC/RES/47/16.

این قطعنامه، به صراحت تمام، موارد نقض حقوق بشر و سوءاستفاده‌هایی را که علیه افراد به‌دلیل اعمال حقوق بشر و آزادی‌های اساسی خود در اینترنت انجام می‌شود، محکوم می‌کند و از همه دولت‌ها می‌خواهد که از پاسخگویی و راه‌حل‌های مؤثر در این زمینه اطمینان حاصل کنند. همچنین، اقدامات ناقض قواعد بین‌المللی حقوق بشر را که مانع یا مختل توانایی افراد برای جستجو، دریافت یا انتشار اطلاعات آنلاین می‌شود، از جمله قطع اینترنت و سانسور آنلاین، محکوم می‌کند و از همه کشورها می‌خواهد از چنین اقداماتی خودداری کنند و آن را متوقف نمایند. علاوه بر این، از دفتر کمیساریای عالی حقوق بشر سازمان ملل متحد می‌خواهد که روند خاموشی اینترنت را بررسی کند و علل آن، پیامدهای قانونی و تأثیر آن بر طیف وسیعی از حقوق بشر را تجزیه و تحلیل کند.

قه‌رمانی، عبدالرضا (۱۳۹۹). «حقوق خبرنگاران و مسئولیت دولت نسبت به خبرنگاران در حین بحرانها و درگیری‌ها»، پژوهشنامه تاریخ سیاست و رسانه، ۳(۱)، ۸۹-۱۱۶.

- Al Jazeera. (2022, December 14). "Number of journalists imprisoned worldwide hits new record: RSF". Doi: <https://www.aljazeera.com/news/2022/12/14/number-of-journalists-imprisoned-worldwide-hits-new-record-rsf>
- Andrii, B., Olha, M., Vitalii, D., Viktoriia, Z., & Yuriy, P. R. (2020). "The Legal Aspects of the Activities of Journalists and Media Professionals Related to Human Rights Protection". *J. Legal Ethical & Regul. Issues*, 23(2), 1-8.
- Azanda, L. Blicher Bjerregård, M. Estam, J. Jaunalksne, I. Putnik, A.I. (2020). "Of the Rights and Responsibilities of the Journalist a Compact Legal Familiarization Guide for Estonian Journalists". Doi: https://www.sseriga.edu/sites/default/files/inline-files/estonian_legal_guide_for_journalists_english.pdf
- Balule, B.T. (2022), "Sedition and Freedom of Expression for Journalists in Botswana: A Comment on Mokone v Attorney General and Others. *Journal of African Law*", 66(2), 355-366.
- Berger, G. (2009). *Freedom of expression, access to information and empowerment of people*, Paris: UNESCO. Doi: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000180312>
- Berman, G., Duffy, T., & Katirayi, L. (2008). "The human rights-based approach to journalism: Training manual, Viet Nam". *Thailand: UNESCO*. Doi: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000179185>
- Bresner, K. (2015). "Understanding the right to freedom of expression: An international law primer for journalists". *International Human Rights Program, University of Toronto*. Doi: <https://jhr.ca/wp-content/uploads/2019/10/Understanding-Freedom-of-Expression-Primer-ENG-web.pdf>
- Cassidy, E. K. (2015). "Restricting rights? The public order and public morality limitations on free speech and religious liberty in UN human rights institutions". *The Review of Faith & International Affairs*, 13(1), 5-12.
- Carter, E. L. (2017). *Not to Disclose Information Sources: Journalistic Privilege Under Article 19 of ICCPR*. *Communication Law and Policy*, 22(4), 399-426.
- Chattopadhyay, S. (2008). *Reporters without borders*. *Encyclopedia of political communication*, 710-711.
- Colomina, C., Margalef, H. S., Youngs, R., & Jones, K. (2021). "The impact of disinformation on democratic processes and human rights in the world. Brussels": European Parliament. Doi: https://www.academia.edu/download/75388666/EXPO_STU_2021_653635_EN.pdf
- Council of Europe. (2023, December 12). "Guidelines on the responsible implementation of artificial intelligence (AI) systems in journalism. *Freedom of*

- Expression"; *Council of Europe*. Doi:<https://www.coe.int/en/web/freedom-expression/-/guidelines-on-the-responsible-implementation-of-artificial-intelligence-ai-systems-in-journalism>
- De Zayas, A., & Martín, Á. R. (2012). *Freedom of opinion and freedom of expression: some reflections on General Comment No. 34 of the UN Human Rights Committee*. *Netherlands International Law Review*, 59(3), 425-454.
- Deplano, R. (2017). "The Resolutions on the Protection of Civilians in Armed Conflict and the Accountability of the Security Council ". *University of Leicester School of Law Research Paper*, (17-03), 1-21.
Doi:<https://ssrn.com/abstract=2885889>
- Erdem, B. (2018). *The Elements of Freedom of Expression in the Light of the European Convention on Human Rights*. *European Journal of Interdisciplinary Studies*, 8(2), 70-80.
- Garrido, M., & Fellows, M. (2017). *Access to information and the sustainable development goals*. In Garrido, M & Wyber, S. (Eds). *Development and access to information*. IFLA: The Hague.
- Geamanu, R. (2017). *Freedom of expression and violence against journalists*. *Lex ET Scientia International Journal*, 24(2), 118-135.
- Heyns, C., & Srinivasan, S. (2013). *Protecting the right to life of journalists: The need for a higher level of engagement*. *Hum. Rts. Q.*, 35(2), 304- 332.
- Hoffman, G. A. (2002). *In search of an international human right to receive information*. *Loy. LA Int'l & Comp. L. Rev.*, 25(2), 165-204.
- Human Rights Committee. (2011). "Human Rights Committee 102nd session General comment No. 34".
Doi:<https://www2.ohchr.org/english/bodies/hrc/docs/GC34.pdf>
- Khodr, C. E. (2022). *The Extent of Journalistic Freedom of Expression under the European Convention on Human Rights*. *Ñawi: arte diseño comunicación*, 6(1), 227-238.
- Maputo Declaration unesco . (2008). *Fostering freedom of expression, access to information and empowerment of people*. UNESCO.org.
Doi:https://en.unesco.org/sites/default/files/maputo_declaration.pdf
- Marcesse, C.S. (2017). *The United Nations role in promoting the safety of journalists from 1945 to 2016*. In Ulla Carlesson and Reetapoyhtari (Eds). *The Assault on journalism building knowledge to protect freedom of expression*. Sweden: Nordicom.
- McGonagle, T. (2013). *How to address current threats to journalism? The role of the Council of Europe in protecting journalists and other media actors*. (MCM; No. (2013)009). Republic of Serbia, Ministry of Culture and Information.
- McGonagle, T., & Donders, Y. (Eds.). (2015). *The United Nations and freedom of expression and information: critical perspectives*. Cambridge University Press.

- McIntyre, P. (2003). "A survival guide for journalists, International Federation of Journalists", Brussels, Doi: https://www.ifj.org/fileadmin/images/Live_News_versions/Live_News_EN.pdf
- Mitchell, T. (2019). *Journalists as human rights Defenders: International protection of journalists in contexts of violence and impunity. Reporting Human Rights, Conflicts, and Peacebuilding: Critical and Global Perspectives*, 221-242.
- Nkusi, F. (2014). *Journalistic Privilege to Confidentiality Sources: Analysis of Rwanda's Media Law*. Boston University International Law Journal, 1(3). 1-14.
- Noorlander, P. (2020). *Taking action to protect journalists and other media actors, Artificial Intelligence – Intelligent Politics Challenges and opportunities for media and democracy*. Council of Europe, Ministerial Conference.1-20. Doi: <https://rm.coe.int/cyprus-2020-safety-of-journalists/168097fa83>
- OAS. (2013). *Joint declaration on the protection of freedom of expression and diversity in the digital terrestrial transition*, OAS.org, Doi:<https://www.oas.org/en/iachr/expression/showarticle.asp>
- OHCHR. (2012). *Twentieth Session Agenda item 3 Promotion and protection of all human rights, civil, political, economic, social and cultural rights, including the right to development Report of the Special Rapporteur on the promotion and protection of the right to freedom of opinion and expression*, Frank La Rue. OHCHR.org. Doi:https://www.ohchr.org/Documents/HRBodies/HRCouncil/RegularSession/Session20/A-HRC-20-17_en.pdf
- OHCHR. (2014). *UN Plan of Action on the Safety of Journalists and the Issue of Impunity*. OHCHR.org. Doi:<https://www.ohchr.org/en/safety-of-journalists/un-plan-action-safety-journalists-and-issue-impunity>
- OHCHR. (2023). *Burkina Faso: UN Human Rights Chief troubled by further curbs on media and civic space*. Doi:<https://www.ohchr.org/en/press-releases/2023/04/burkina-faso-un-human-rights-chief-troubled-further-curbs-media-and-civic>
- OHCHR. (2023). *The impact of counter-terrorism and other criminal legislation on media freedom and the safety of journalists*. ohchr Doi:<https://www.ohchr.org/sites/default/files/documents/issues/terrorism/2023-study-impact-counter-terrorism-other-criminal-legislation-on-media-freedom-safety-journalists.pdf>
- OSCE. (2011). *OSCE safety of journalist's guidebook*. osce doi: <https://www.osce.org/fom/85777>
- Posetti, J. (2017). *Protecting journalism sources in the digital age*. France: Unesco Publishing.
- RFS. (2016). *Introduction: RSF and the protection of journalists*, RFS.org. <https://safety.rsf.org/introduction/#:~:text=RSF%20played%20a%20key%20role>
- Riekkinen, M., & Suksi, M. (2015). *Access to information and documents as a human right*. Institute for Human Rights, Åbo Akademi University.

- 31 palestinian journalists currently held in Israrli pirsons in record wave "RSF. (n.d). , *RSF.org* Doi:http://www.rsf.org/IMG/pdf/guide_gb.pdf" of detentions
- SPJ. (2014). "SPJ Code of Ethics - Society of Professional Journalists". *Spj.org*. Doi: <https://www.spj.org/ethicscode.asp>
- Subedi, Surya P. and Wheatley, Steven M. and Mukherjee, Amrita and Ngane, Sylvia Ntube. (2011). *The Role of the Special Rapporteurs of the United Nations Human Rights Council in the Development and Promotion of International Human Rights Norms*. The International Journal of Human Rights, 15(2), 155-161.
- Tambini, D. (2021). *What is journalism? The paradox of media privilege*. European Human Rights Law Review, 2021(5), 523-539.
- Torsner, S. (2017). *Measuring Journalism Safety: Methodological Challenges*. In U. Carlsson & R. Poyhatri (Eds.), *The Assault on Journalism: Building Knowledge to Protect Freedom of Expression*, 129–138. Gothenburg: Nordicom
- Treisman, R. (2023). "5 years after Jamal Khashoggi's murder, human rights groups call for justice":
NPR. NPR. Doi:<https://www.npr.org/2023/10/02/1202937036/jamal-khashoggi-mbs-murder-saudi-arabia-human-rights>
- UN News (2022). *Intimidated, jailed, abused: Threats against journalists harm us all, warns UN chief*. UN.org. Doi:<https://news.un.org/en/story/2022/11/1130117>.
- UNESCO. (2017). *Safety guide for journalists: A handbook for reporters in high-risk environment*. UNESCO Digital Library. Doi:<https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000243986>
- UNESCO. (2023). *Windhoek+30 declaration: information as public good*, UNESCO.org. Doi:<https://www.unesco.org/en/articles/windhoek30-declaration-information-public-good>
- UNESCO. (2012). *The Safety of journalists and the danger of impunity: report by the Director-General*, Doi:<https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000216941>
- United Nations. (1996). *The Johannesburg Principles on National Security, Freedom of Expression and Access to Information*. Umn.edu . Doi:<http://hrlibrary.umn.edu/instree/johannesburg.html>
- Universal Rights Group. (2020). *Report on the 45th session of the Human Rights Council*, Universal-Rights.org. Doi:<https://www.universal-rights.org/report-on-the-45th-session-of-the-human-rights-council/>
- White, A., & Elliott, C. (2018). *Trust in Ethical Journalism—The key to media futures*. London: Ethical Journalism Network.
- WINDHOEK+30. (2021). *Information as a public good windhoek 30 declaration world press Freedom Day 2021*. UNESCO. Doi:https://en.unesco.org/sites/default/files/windhoek30declaration_wpfd_2021.pdf